

Menotti varjude ja valguse mängud

Tiiu Levald

Menotti lühiooperid "MEEDIUM" ja "TELEFON": lavastaja Neeme Kuningas, dirigent Erki Pehk, esietendus Estonia kammersaalis 7. X.

1911. aastal Itaalias sündinud ja USAs laineid löönud Gian Carlo Menotti on öelnud, et tänapäeva heliloojate instrumentaalne suhtumine inimhäälede on tema arvates kindel mugavus, kartus selle olemuse liigse ekspressiivsuse, liigse "inimikkuse" ees. Kuulates-vaadates kahte ülikontrastset lühiooperit "Meedium" ja "Telefon", võime veenduda, kuivõrd rikkalikult on Menotti kasutanud inimhääle ja -vaimu ressursse nii napolis ajaruumis, nagu seda on lühiooper.

"Meedium"

"Meediumis" sünnib tragöödia, kus isiksus heitleb kahe maailma, reaalse maailma, mida ta ei mõista, ja irrealse maailma, millesse ta ei usu, vahel. Muusikaline materjal on tonaalne, kohati kasutab helilooja paralleelseid akorde selge ja lihtsa tonaalsuse baasil (lausa rahvalaulu "Oo, must luik"), samas jahmatavaid dissonantse, millised viivad kuulaja õudsesse ning ebatervesse õhustikku. Lavateos tervikuna on parimas mõttes teatraalne: siin on puccinilikku Itaalia ooperi tõepärasust ja tundedisust ning lausa thriller'likku õudust. Ilmselt

olid need omadused põhjuseks, et ooper püsis 1947/48 aastal Broadway Ethel Barrymore Theatre'i laval 211 õhtut.

Teos esitab peategelasele, nn meedium Babale, suurepärase väljakutse. Riina Airene on selle väljakutsega oivaliselt hakkama saanud. Tema hääles on palju värve, dünaamilisust. Ilmete skaala rikas ja äärmiselt sugestiivselt saali kanduv: I vaatuses ironiat inimliku kergeusklikkuse üle, põlgust kurtumma olen-di vastu ning II vaatuses meeletut hirmu ja lohutusesoovi teda ennast tabanud müstilise õuduse ees. Väga sooja ja siira rolli on loonud Kristina Vähi tema tütre Monicana – lausa kananahale ajavad tema ooperi lõpu "Emmeel"-fraasid! Kui vokaalpartiid tervikuna silmas pidada, siis ootaks positiivsele lisaks ka üleminekuregistri suuremat soojust (seda just enamus lauljate vaenlaste i- ja e-hääliku puhul).

Vanapaar Gobineu'dena laulnud Nadia Kurem ja Väino Puura olid juba kunstniku Mare Raidma poolt nii õnnestunud vormi seadud, et nappides repliikides polnud kahel väga suurte kogemustega tegijal muud teha kui lasta oma häältel ja mõtetel voolata. Helen Lokuta mrs Nolan oli oma tütre kaotusvalus välises joonises reljeefne, kuid vahest liiga "heakõlaline" – materjali nappusest hoolimata oleks võinud julgelt kasutada hääle värvimist. On ju ka temal noorusest hoolimata juba väga positiivsed lavakogemused seljataga. Ainuke tegelane, kelle suhestatus toimuvaga jäi hämaraks, oli tumm poiss Toby Daniel Kirspuu esituses. Oletatavasti on ta tantsijakoolitusega, kuid

piilgus ja ilmes puudus igasugune emotsioon. Ometigi võimalusi meeletult: armastus Monica vastu, hirm ja viha Baba suhtes jne.

Eks tegijad ise teavad, kui palju on neid aidanud lavastaja Neeme Kuninga fantaasiamängud, kui palju Helgi Sallo kui ülitundliku näitleja näitejuhivihjed ja suunaandmised. Ooper on kirjutatud orkestrile, kus kõigest 14 mängijat, kes siis ka igaüks solistirollis. Kammersaali puitseinad andsid kogu ansamblile väga tasakaalustatud kõla, mida juba avamängust alates, kus on selgelt kuulda Menotti Mussorgski-lembus, hoidis heas pidevas dramaturgilises kulgemises dirigent Erki Pehk. Kahju on vaid sellest, et ilmse rahanappuse (loodetavasti mitte fantaasianappuse!) tõttu on kogu õovastuse toeks nii vähe visuaalset valgusemängu ning praegune lava ja vaataja tasapindade ebasoodus suhe jätab saali keskel istuja paljudest mängulistest nüanssidest ilma. Usun, et siin annab mõndagi välja nuputada, sest kogu mäng väärib seda.

"Telefon"

Kontrastiks "Meediumi" süngusele ja inim-mõistuse väärastunud fantaasiaile löi Menotti mõned aastad hiljem ühevaatuselise komöödiadialaadse ooperi "Telefon", millel lisapealkiri "Armastus kolmele" (kahele inimesele ning telefonile). Selles ooperis võluvad avatus ja helged värvid, vahelduv rütmikus, mis on kerged vastu võtta ilmselt nii tegijatele kui kuulajatele.

Noored tegijad Angelika Mikk ja Rene Soom

on võluvad loojanatuurid ja väga arvestatavad vokalistid. Angelika Mikk on ilmselt õnnesärgis sündinud: harva, kui nii noor tegija nii lühikese aja jooksul saab laulda Ameliat Bellini "La Sonnambula's", Öökuningannat Mozarti "Võluflöödis" ja nüüd siis Lucy antud etenduses, kus on avanenud täiesti uued värvid tema kui näitleja võimetes. Siin on beibelikku tühikõlksu, armsat süüdimatust ja eluröömsat noore inimese süüvimatust. Küll aga tasuks vaeva näha sõna selguse ja hääle modaalsusega – sõnas peab peale info ka enese suhe sees olema, mis ju omakorda annab meeletult võimalusi värvideks.

Rene Soom on Jevgeni Onegini ja Papageno rollist saadik pannud mind põnevusega ootama, kuidas kulgeb nii kauni ja mehise tämbri ning erakordselt tugeva näitlejavõimekusega laulja tee. Antud etenduse Ben oma siira ja avatud oleku ning sugestiivselt mõjuva juhtmotiiviga jäi lausa kummitama. Siin oli lavastajal väga hea leid pidev ilupatjade ja Lucy meelest tema toa interjööri sobimatu kohvi edasi-tagasi mäng. Lustlik tõdeda, kuivõrd kohane on meie asjastunud ja nii pealiskaudseks muutunud ühiskonnas see 50 aastat tagasi kirjutatud lugu!

Mis teeb need kaks ooperit eriti väärtuslikuks, on ju see, et libreto on Menotti enda sulest ning sõna on väga olulisel kohal. Tõlge on nii Neeme Kuningal ("Meedium") kui Arne Mikul ("Telefon") lauljatele ilmselt suupärane ja kõrvale vastuvõetav välja kukkunud. Igal juhul on Estonia teater teinud õnnestunud valiku.